

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Journal of Social Sciences
Cilt/Volume: 2005-2 Sayı/Issue: 11

FINDIK TARIMI VE EKONOMİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kaptan KAPTANGİL*

ÖZET

Türkiye’de fındık denildiğinde, üç konunun ele alınıp incelenmesi gereği vardır. Bu üç konu tam olarak açıklanamaz ise, konunun anlaşılabilirliği mümkün değildir. Çünkü, bu konular birbirleri ile çok yakın ilişki içerisinde. Biri diğerini doğrudan etkileyen faktör konumundadır. İfade edilen bu üç konu; Devlet, Ticaret ve Üretici olarak gösterilebilir.

Fındık ve Devlet denildiğinde belirsizlik, plansızlık ve yanlış uygulamalar gündeme gelmektedir. Belirsizlik: fındık fiyatlarının tespit edilmesi, fonlar, iklim ve ihracat pazarı üzerinde toplanmaktadır. Plansızlık; üretim alanları, kalite geliştirme ve kamu personeli istihdamı doğrultusundadır. Yanlış uygulamalar; üretici örgütlenmesi ve fındık tarım tekniklerinin yanlış ele alınmasından ileriye gelmektedir.

Burada, üzerinde durulması gereken en önemli konu fındık yetiştiriciliğinin nasıl yapılması gerektiğinin yeterince bilinmemesidir. Bu bilinmemelik fındık dikimi ile başlamakta, destekleme ile sürmekte ve kuru fındık depolanmasına değin devam etmektedir.

Fındık dikimi yanlış yapılmakta, topografik yapı, tür belirleme, güneşlenme ve hakim rüzgarlar göz önünde bulundurulmamaktadır.

Fındık bahçelerinin bakımı, gübrelenmesi, ilaçlanması, budanması ve toplanmasında önemli hatalar yapılmaktadır. Ayrıca, kabuklu fındıkların kurutulmasında rutubet faktörünün göz önünde tutulmaması, aflatoksin oluşumuna neden olmaktadır.

Yukarıda ifade edilenler nedeni ile, Ülkemizde birim alandan alınan ürün miktar, fındık yetiştiren diğer ülkelere göre en düşük düzeyde kalmaktadır. Bunun üzerine; üreticilerin yanlış örgütlenmesi, maliyetinin altında destekleme fiyatına zorunlu bırakılması, bilinçli ihracat yapılmaması ve Dünya Fındık Borsalarında etkin olunamamasından dolayı, fındıktan yeterli gelir elde edilememekte ve fındık tarımından geçim sağlayabilmek mümkün olamamaktadır.

İhracat ürünleri arasında çok önemli yeri bulunan fındık için, etkin bir ulusal politikaya gereksinim vardır.

* Prof. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

ABSTRACT

When we pronounced “hazelnut” in Turkey, it is necessary to be analyzed three different subjects. If, those three themes cannot be defined and explained sufficiently, it is impossible to extract the matter.

On the one hand, these subjects are connected with each other closely and the one is in a position to influence the other, on the other hand.

State and hazelnut when used together, uncertainty, having no projects and wrong applications come into the scene. Uncertainty; is determining the hazelnut prices, climate and export marketing. Having no projects consists of; producing areas quality concepts and public personal to be employed. Wrong applications mean, producers organization and hazelnut agriculture technics which are used in a wrong style.

One of the significant topics to be focused on is how to produce hazelnut. Mostly, planting and producing are being made unproductively and moreover, determining the kinds, dominant winds are neglected.

Because of the reasons we have described above, the level of hazelnut production is low in Turkey per unit.

All we need is to have a national policy for hazelnut since it is an outstanding product within our export goods.

A. GİRİŞ

Fındık tarımı zor günler yaşıyor. Fındık üreticileri, elde etmiş oldukları gelir ile yaşamak için yaptıkları masrafları karşılayamıyorlar, Bu nedenle, 2 milyon nüfus açlık sınırının altında gelir elde ediyor.

Fındık tarımı, bölgeye yönelik olarak geleneksel bir konuma geldi ve alışkanlık halini aldı. Bu alışkanlık, bilgisizlik, ilgisizlik ve tembellik ile birleşince, sorun oluşturmaya başladı. Arkasından da çok önemli değerlerin yavaş yavaş kaybolmasına yöneldi.

Bu gidişe dur demek için çok geç kalınmıştır. Fakat, zararın neresinden dönülürse yine de kardır.

Bu işe başlamadan önce kendi kendimize bazı sorular sormamız gereği vardır. Bu soruları sormadan işe başlamak, bizi hataya götürebilir.

- Türkiye, Dünya üzerinde fındık tarımı için en iyi iklim ve toprak koşullarına sahip olmasına karşın, neden birim alandan en düşük verimi alıyor?

- Dünya fındık üretiminin % 65 oranını Türkiye tek başına sağlamasına karşın (GILL and DEFFUS, 2003 :) aneden fındık politikası oluşturamıyor ve Dünya fındık fiyatları üzerinde etkin bir konuma gelemiyor?

- Almanya'nın fındık üretimi üzerinde hiçbir yaptırımı bulunmamasına rağmen "Fındık Borsası" neden Hamburg'da kuruluyor?

- Fındık ticaretinde, Türk fındığını reeksportla pazarlayan yabancı ülkeler büyük paralar kazanırken (Güneş, 1983 :), neden bizim ülkemiz nihai tüketiciye ulaşamıyor ve fındık ihracatından yeterli ölçüde faydalanamıyor?

- Diğer ülkelerin fındık üreticileri fındıktan yeterli geliri eldi ederken, neden Türkiye'de ki fındık üreticileri ürünlerini maliyetinin altında pazarlamak zorunda kalıyor?

Yukarıda ifade edilen sorulara cevap verildiğinde, içinde bulunduğumuz koşulları daha iyi bir şekilde ortaya koyabilir ve çözüm yolları oluşturabiliriz.

Bu konuda yapılan araştırmalarda (Araştırma 2002 yılı içinde yapılmıştır) elde edilen bulgular 3 ayrı başlık altında toplanmış ve aşağıda ifade edilmiştir.

B. GENEL KOŞULLAR

1. Fındık Üretim Alanı

Türkiye'de fındık üretim alanı Karadeniz sahil boyunca İstanbul Şile'den başlamakta ve Kocaeli, Adapazarı, Düzce, Zonguldak ile devamla Artvin Borçka'ya kadar uzanmaktadır (Karadeniz sahil şeridinde sadece Kastamonu ve Sinop illerinde

ticari anlamda fındık tarımı yapılmamaktadır). Fındık tarımının en yoğun olduğu iller; Ordu, Giresun, Samsun, Sakarya, Düzce ve Trabzon olarak sıralanmaktadır (Fiskobirlik, 2002 :).

Karadeniz sahil şeridi içerisinde 0-750 m. Arasında bulunan fındık dikim alanlarının genel toplamı, yaklaşık 615 bin hektardır.

Fındık dikim alanları yasa ile sınırlandırılmaya çalışılmış fakat, etkin bir yaptırım getirilemediğinden, başarılı olunamamıştır. Bu nedenle, daha da genişleme eğilimindedir.

2. Nüfus

Karadeniz Bölgesi (Fındık dikim alanları) nüfus bakımından ülkemizin en yoğun iki bölgesinden biridir. Karadeniz Bölgesi'nin diğer bölgelerden en

önemli farkı, hareketli(mobil) nüfus özelliğidir (Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi).

Hareketli nüfus Doğu Karadeniz Bölgesi'nin gurbetçi yapısından kaynaklanmaktadır. Bölgenin ekonomik koşullarının mevcut nüfusu besleyememesi, halkı gurbetçiliğe zorlamıştır. Bölge halkının bölgeye olan tutkunluğu, gurbetçiliği sürekli olmaktan kurtarmış(gurbetçi nüfus bölgeyi tümüyle terk etmemiştir) ve periyodik bir ilişkinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Periyodik ilişki, gurbetçi nüfusun Eylül ayında bölgeden ayrılması ve Mayıs-Haziran aylarında tekrar geriye dönmesi ile oluşmaktadır. Böylece bir ikilem meydana gelmekte ve periyodik nüfus 5 ay köyde, 7 ay şehirde ikamet etmektedir(Bu nüfus ne kentlidir, ne de köylüdür). Yapılar araştırmaya göre; periyodik nüfus, toplam nüfusa oranla % 18 dir. Bu oran, yıllara göre (+/-) 5 değerinde değişmektedir. Dolayısı ile, özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi sabit bir istihdama sahip olamamakta ve bu durum fındık tarımını olumsuz olarak etkilemektedir (ortakçılık ve kiracılık artmakta, fındık dikim alanlarının bakımı düşmektedir).

3. Tarımsal İşletmeler

Fındık üretim İşletmeleri, Türkiye'de ki en küçük tarım işletmeleridir. İşletmelerin % 90 oranı 10 dönümün altındadır ve İşletmeler gittikçe küçülmektedir. Miras Hukuku'nun yaratmış olduğu bu olgu, fındık tarım İşletmelerini verimli olmaktan çıkartmakta ve verimsiz bir konuma getirmektedir.

Küçülen fındık tarım işletmelerine ilgi azalmakta, getirisi, geçim endeksinin çok çok altında kalması nedeni ile de, gerekli bakım yapılmamaktadır. Bu da fındık verimini düşürmektedir.

4. Tarımsal Teknikler

Fındık tarım İşletmeleri, tarım teknikleri bakımından oldukça geridir ve makineleşmemiştir. İşletmelerde kabuklu fındığı çotanağından ayırmak için kullanılan batöz ve fındık ocaklarının ilaçlanmasında kullanılan pülverizatörler/tozlayıcılar hariç tutulmak kaydı ile, geriye kalan tüm işlemler el emeği ile gerçekleştirilmektedir.

a.Fındık Dikimi

Fındık dikiminde dikkat edilmesi gereken çok önemli noktalar vardır. Bu noktalarda öncelik alanlar; Güneşlenme ve rüzgarın yönüdür. Güneş verim ve erken olgunlaşmada, rüzgarın yönü ise fındık çiçeklerinin (dişi organların) döllenesinde önemlidir.

Fındık bitkisi 2 evciklidir. Erkek (püskül) ve dişi(çiçek) organlar farklı dallar üzerindedir. Dölleme genellikle rüzgar vasıtası ile olur. Bu nedenle, dikim sırasında bu özellik göz önünde bulundurulmalıdır.

Erkek organlar(püsküller), her tür fındık bitkisinde aynı dölleme özelliğine sahip değildir. Dölleme özelliği bazı türlerde daha güçlü, bazı türlerde ise daha zayıftır. Erkek organları en güçlü dölleme özelliğine sahip fındık bitkisi türleri YABANCI FINDIK VE SIVRI FINDIK tır. Özellikle yabani fındık, bu konuda dominant olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle rüzgarın geliş yönünde, öncelikle bu tür dölleme özelliği güçlü olan türlerin dikilmesinde, verim açısından önemli yararlar vardır (Tombul fındık bitkisi çeşitlerinde dölleme özelliği daha zayıftır). Dölleyici türler (Yabani ve sivri) fındık bahçesinin hakim noktalarına (rüzgarın geldiği yöne) yerleştirilerek, döllemenin sağlıklı bir şekilde oluşmasına dikkat edilmelidir.

Yapılan araştırmada, yeni fındık bahçeleri dikiminde bu özelliklere dikkat edilmediği, eski fındık bahçelerinde de yabani fındık ağaçlarının kesilerek sepet yapımında kullanıldığı(yabani fındık bitkisi daha esnek olduğundan, sepet yapımı için iyi bir hammadde olarak işlem görmektedir) tespit edilmiştir. Bu nedenle, mevcut fındık bahçelerinde dölleme zayıflamış, içi boş fındık oranı (döllememiş fındık) artmış ve fındıkta randıman yaklaşık % 16 oranında azalmıştır.

b.Budama

Fındık bitkisi 3 ve 35 yaşları arasında verimli olmaktadır. Ekonomik anlamdaki verim ise; 5-25 yaşları arasındadır.

Fındık bitkisinin veriminin yükseltilmesi için yaşlı, hasarlı ve hastalıklı dalların düzenli bir şekilde budanması gereği vardır. Ayrıca, fındık bitkisinin alt kısımlarının güneş ışınlarını alabilmesi için de budanmaya ihtiyacı bulunmaktadır.

Yapılan araştırmada, fındık bahçelerinin bilinçli bir şekilde budanmasının ortalama % 57 oranında kaldığı ve budamanın verim açısından yeterli oranda gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir.

c.Gübreleme

Fındık bahçelerinin gübrenmesi iki amaca yönelmektedir. Birincisi, Fındık bitkisinin bitkisel gelişimini sağlamak, ikincisi de verim miktarını yükseltmek içindir.

Günümüzde, Fındık bahçelerinin hayvansal gübre ile gübrenmesi yok denecek kadar azdır. Gübrelemeler, kimyasal gübreler ile yapılmaktadır.

Bitkisel gelişim için kullanılan gübrelerin yüzeye (azotlu gübreler), verim için kullanılan gübrelerin (fosforlu) ise toprağın 10-15 cm altına atılması gereği vardır.

Yapılan araştırmada, fındık bahçelerinin % 64 oranında gübrelendiği (genellikle, her yıl gübreleme yapılmamakta ve çoğunlukla yıl aşırı yapılmaktadır) belirlenmiştir.

Gübreleme dönemlerinde toprak tahlillerinin yaptırılmadığı, gübrelerin miktar ve cins olarak ezbere uygulandığı ve özellikle fosforlu gübrelerin yanlış kullanıldığı görülmüştür.

Ayrıca, yapılan regresyon analizlerinde, verimi artırıcı olarak kullanılan fosforlu gübrelerin verim üzerinde beklenen ölçülerde üretim artış sağlamadığı tespit edilmiştir. Sonucun neden bu şekilde çıktığı irdelendiğinde, gübrelerin yeterli derinliğe atılmadığı, yağmurlar neticesinde eriyen gübrelerin topraktan yikanarak akar sulara karıştığı anlaşılmıştır.

Akar sularda yapılan incelemelerde, sulara yüksek oranda gübre karıştığı belirlenmiş ve ortaya çıkan bu su kirliliğinin, sularda yaşayan canlı hayatı olumsuz oranda etkilediği gözlemlenmiştir.

d.İlaçlama

Fındık bitkisine hem bazı böcek türleri, hem de bazı hastalıklar zarar vermektedir. Dolayısı ile bu zararlılara ve hastalıklara karşı tarımsal mücadele yapılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırmada, ilaçlamaların genellikle zararlı böcekler için yapıldığı (veya böcek+hastalık kombinasyonu) belirlenmiş, sadece hastalıklar üzerinde yapılan mücadelenin pek ileri boyutlarda olmadığı anlaşılmıştır. Hesap edilen regresyon değerinde ise; ilaçlamanın verim üzerinde pek etkili olmadığı ve beklenen ölçülerin altında kaldığı, sonucuna varılmıştır.

İlaçlamanın neden etkin olamadığı üzerinde yapılan incelemede, ilaçlamanın genellikle yanlış yapıldığı ve yapılan ilaçlamaların yağmur ile yıkandığı anlaşılmıştır. Fındık bitkisinin ilaçlanmasında, ilacın yaprak altından verilmesi gereği vardır. İlaçlamalarda ise, ilaç çoğunlukla yaprak altına değil, yaprak üzerine atılmaktadır. Bu nedenle, ilaçlamadan yeterli ölçüde faydalanılamamaktadır.

Fındık dikim alanlarında ilaçlama, ortalama % 43 oranında yapılmaktadır. Süreklilik göstermeyen bu ilaçlama işlemlerinin yıl aşırı yapıldığına da sık sık rastlanmaktadır.

e.Toprak İşleme

Fındık bitkisinin daha iyi beslenip gelişebilmesi ve ürün verebilmesi için, fındık bahçesi topraklarının sık sık işlenmesine ihtiyaç hissedilir.

Fındık bahçesi topraklarının işlenmesi, topraktaki hava ve su dengesini sağladığı gibi, fındık bitkisi köklerinin daha iyi gelişmesi ve bitkiyi daha iyi beslemesi bakımından da önemlidir.

Fındık bahçesi toprakları işlenmez ise, topraktaki hava ve su dengesi bozulur, kökler gelişemez, bitki beslenemez. Sonuçta, fındık bitkisi gelişemediğinden, verim azalır..

Karadeniz Bölgesinde fındık bahçeleri % 93 oranında işlenmemekte ve % 38 oranında, genellikle büyük baş hayvancılık olmak üzere mer'a olarak kullanılmaktadır. Bu da üretim üzerinde olumsuz etki meydana getirmektedir.

f.Hasat ve Kurutma

Fındık hasadı oldukça zordur. Çoğunlukla yabancı işçilik ile yapılır. Aile iş gücü ile hasat yapabilmek, genellikle mümkün değildir.

Fındık maliyetini etkileyen en önemli girdi; yabancı işçiliktir. Yabancı işçilik kullanılması maliyeti aşırı derecede yükseltmekte ve fındık işletmelerinin gelir düzeyini düşürmektedir. Regresyon denklemindeki değerler de bunu doğrulamaktadır.

Son yıllarda, fındık işletmelerinde kullanılan yabancı işçilik hızla düşmektedir. Özellikle, hasat, daldan toplama yerine, fındığın ileri derecede olgunlaşıp yere düşmesi ile yapılmaya başlanmıştır. Bu tür hasat üründe fireyi artırmakla beraber, işçilik masraflarının düşmesi ile kendini amorti etmektedir.

Günümüzde, fındığın yeşil kabuğundan ayrılmasında batöz kullanılmaktadır. Ve el emeği gittikçe azaltılmaktadır.

Fındıkta önemli bir sorun, kabuklu fındığın kurutulmasında yaşanmaktadır. Bölgenin nemli ve yağışlı olması, kurutma açısından güçlük meydana getirmektedir. Diğer taraftan, bu nem ve rutubet nedeni ile kuru fındığın depolanmasında aflatoksin denilen mantar oluşumuna rastlanılmakta ve fındık kalitesi düşerek, gıda olarak kullanılamaz duruma gelmektedir.

İnsan sağlığı bakımından son derece zararlı olan aflatoksinli fındıkların pazarlanması da imkansızlaşmaktadır.

C.ÖRGÜTLENME

Fındık üreticilerini doğrudan ilgilendiren iki örgüt bulunmaktadır. Bunlardan birincisi FİSKOBİRLİK (Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Bölge Birliği), ikincisi ise Ziraat Odalarıdır.

1. Ziraat Odaları

Ziraat Odaları, fındık üreticilerinin resmi temsilcidir. Bu odaların küçük fındık işletmeleri ile olan ilişkileri yok denecek kadar azdır. Fındık tarım satış kooperatiflerine yapılan fındık satışlarından stopaj olarak gelir

sağlamakta ve genellikle büyük tarım işletmelerini temsil etmektedir. Bu nedenle, çoğunluğu oluşturan küçük fındık üretim işletmeleri ile ilişki kurmamaktadırlar. Bir diğer ifade ile, Ziraat Odaları, fındık üretim işletmelerinin gelirlerine ortak olmakta fakat, onlara etkin fayda sağlayacak herhangi bir işlemde bulunmamaktadırlar. Buna, Türkiye koşullarında çok sık rastlanılan küçük tarım işletmelerinin kısmi bir istismarı da diyebiliriz.

1. Fındık Tarım Satış Kooperatifleri

Fındık Tarım Satış Kooperatifleri, 1935 yılında çıkartılan 2835 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Yasasına göre kurulmaya başlanmıştır. Fiskobirlik ise, Fındık Tarım Satış Kooperatiflerinin bir üst kuruluşu olan, bölge birliğidir.

Fiskobirlik, Türkiye'nin ilk Tarım Satış Kooperatifleri bölge birliğidir ve 28 Temmuz 1938 yılında kurulmuştur. Fiskobirliğin kurulması, tabandan gelen bir istek doğrultusunda değil, 1933 yılında başlatılan devletçilik hareketinin bir sonucudur. Uygulama, o günkü gerçeklere oldukça uygundur. Çünkü, 1935 yılının kırsal nüfusu bu tür örgütlenmeleri anlayabilecek, kavrayabilecek ve uygulayabilecek eğitim ve kültür seviyesinde değildi. Devlet, bu anlayışı alıştırmak ve yerleştirmek için rehberlik görevini üzerine almıştı. Düşünce, kırsal nüfusun bu bilince erişmesi durumunda liberal uygulamalara geçişi öngörüyordu (günümüze değin bu beklenti gerçekleşmemiştir).

Fiskobirliğin kurulmasında, fındığın tarım ve ticareti ile ilgili sorunların çözümü, Birliğe bırakılmıştır. Kamusal anlamda, fındıktan sorumlu kurum olarak Fiskobirlik belirlenmiştir.

Fiskobirlik, ilk yıllarda büyük başarı sağlamış ve gerek fındık tarımı, gerekse fındık ticareti konusunda yararlı sonuçlar elde etmiştir. 1950 yılı sonrasında bu başarı yavaş yavaş kaybolmaya yüz tutmuş, 1964 yılında ele alınan yeni bir uygulama ile devletleştirilmiş ve bir kamu kurumu haline getirilmiştir.

Fiskobirliğin çalışanlarının kamu personeli olması ve çoğunluğunun fındık üreticileri arasından seçilmemesi, çalışma yaşamını olumsuz olarak etkilemiştir. Bu nedenle, çalışanlar, görevine tam olarak sahip çıkmamış ve Kooperatif anlayışın gereği olan "kendi işini kendin gör" ilkesine ters düşmüştür.

Fiskobirliğin bağımlı olduğu Bakanlık (Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) tarafından fındık üreticisi olmayan, fındık nedir bilmeyen, fındık tarım ve ticareti konusunda birikimi-becerisi bulunmayan ve özellikle siyasi eğilimler göz önünde tutularak personel seçimi-ataması yapılması, Fiskobirlik için

içinden çıkılamayacak sorunları da beraberinde getirmiştir. Birlik, işi bilmeyenlerin eline geçmiş, liyakat kaybolmuştur.

Neticede; Fiskobirlik, öncelikle tarımsal görevinden soyutlanmıştır. Tarımsal işlevselliğe yönelik personel alımı durdurulmuş ve mevcut kadrolar da tasfiye edilmiştir. Bu nedenle, kendisine verilmiş bulunulan “fındık tarımının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi” görevi dışlanmıştır. Böylece, Fiskobirlik sadece fındık ticareti ile ilgilenmeye başlamış ve günümüze değin bunda da başarılı olamamıştır (Kaptangil, 1997).

Birlik, satın almış olduğu fındığın parasını zamanında ödemeyerek fındık üreticisini mağdur etmiş, fındık tarımını geliştirememiş, fındık tarımı için gerekli girdileri sağlayamamış, satın aldığı fındığın önemli bir bölümünü iyi depolayamaması nedeni ile çürüterek (bu konuda değişik spekülasyonlar vardır. Sağlam fındığı çürük gerekçesi ile fındık tüccarlarına devrettiği iddiaları vardır) yağlığa ayırmış, özel ticari bankalara aşırı derecede borçlandırılmıştır. Böylece; 246 binin üzerinde ortağı, 50 kooperatifi, bir entegre işletme tesisi, 17 fındık kırma makinesi ile Türkiye'nin ve Dünya'nın en büyük Tarım Satış Kooperatifleri Bölge birliği olan Fiskobirlik, iflasın eşğine getirilmiştir.

D. DEVLET (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı)

Fındık tarımında Devlet'in ikinci aşamadaki doğrudan rolü, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı eli ile üstlenmiş olunan görevdir. Bu görev, önemli yanlışlıklar ile yürütülmeye çalışılmakta ve bu nedenle bir türlü başarılı olunamamaktadır.

1. Kadrolaşma

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nda çalışan kadro, diğer Bakanlıklarda olduğu gibi tümü ile politize olmuştur. Hükümet değişikliklerinde (bazı dönemlerde aynı hükümet içerisinde sadece bakan değişikliğinde) deneyimli personel değiştirilmekte, ya partinin, ya da bakanın uygun gördüğü deneyimsiz personel göreve getirilmektedir. Bu görevlendirmelerde liyakat aranmamakta, ya bakanın ait olduğu partiye, ya da bakanın şahsına olan sadakate önem verilmektedir.

Görevlendirilmelerde, liyakatın kaybolması ve politik tavır ile politik düşüncenin öne çıkartılması, birinci derecede, iş verimini etkilemektedir. Tarımsal plan ve programların, konunun uzmanı olmayanların eline bırakılması, bu konudaki uzman personelin çalışma zevkini kırmakta ve verimsizliği de beraberinde getirmektedir.

2. Eğitim

Bakanlık kadrosunda bulunan teknik personelin eğitim düzeyi ve bu eğitim düzeyine bağımlı olarak iş performansları, gittikçe azalmaktadır.

Türkiye’de gereğinden çok Ziraat Fakültesi açılmıştır. Bu fakültelerde yeterli eğitim kadroları yoktur. Eğitim kadroları akademik düzey bakımından çok zayıftır.

Doğal olarak, yetiştirilen öğrenciler de mesleğe yönelik sorunları çözememektedir. Mezun edilen öğrenci sayısının fazla olması ve mezun olan öğrencilerin iş bulamaması da bir diğer handikaptır.

Diğer taraftan, Üniversite akademik personelinin çok düşük ücretler ile çalıştırılması, akademisyenliğe olan ilgiyi azaltmaktadır. Yetersiz ücretler ile çalıştırılan akademisyenler geçim derdi ile uğraştıklarından, akademisyenliğin gerektirdiği işlevsellikten uzak kalmaktadır. Zamanımızda, ikinci iş ile uğraşan akademisyenlerin sayısı hızla artmaktadır. Bu da önemli oranda bilgi kaybına neden olmakta ve üretkenliği olumsuz olarak etkilemektedir.

3. Çalışma Koşulları

Bakanlığın istihdam alanları kent ve kasabalar, çalışma alanları kırsal bölgelerdir. Bu nedenle, kırsal bölgelerde çalışabilmek için kent ve kasabalar ile kırsal bölgeler arasında iyi bir ulaşım sisteminin kurulması gereği vardır. İyi bir ulaşım sistemi için, ulaşım vasıtalarına gerek duyulmaktadır. Bakanlığın elinde yeterli sayıda ulaşım vasıtası yoktur. Ulaşım vasıtası varsa, yakıt bulmakta güçlük çekilmekte, yakıt olduğunda da personel için harcırah ödenmesi sorun yaratmaktadır.

Yukarıda ifade edilen olumsuzluklar, tarımsal personeli çalışma alanı olan kırsal bölgelerden koparmakta, kentlere ve kasabalara kapatmaktadır. Doğal olarak, çalışmak zayıflamakta, yetersiz olan iş verimi daha da azalmaktadır.

4. Destekleme

Ekonomik kararlar bakımından Dünya Bankası ve IMF’ye bağımlı olan Ülkemiz, Dünya Bankası ve IMF’nin emirlerine karşı gelmekte acizlik göstermektedir. Bu kurumlar, Türkiye’de tarıma yapılan düşük ölçekli destek ve sübvansiyonların daha da azaltılması için çaba göstermektedirler. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı da bu yönde mesafe almaktadır (1999 yılında tarıma yapılan destek ve sübvansiyonlar kaldırılmıştır).

Dünyanın hen yerinde tarıma destek yapılıp, bu kaçınılmazdır. Gelişmiş ülkeler de tarımı desteklerler (bize tarımsal desteklemeyi kaldırın diyen ülkeler, tarımı yüksek oranda desteklemektedirler). Ülkemize karşı gösterilen bu tutum, dış güçlerin iç pazarımızı ele geçirmelerine yöneliktir. Bu oyuna gelmememiz gerekirken, gösterilen basiretsizliği anlamak mümkün değildir.

Ülkemizde tarıma destek diye sunulan ve tarımsal desteklemelere karşı olanların bile itiraz etmedikleri, hatta uygun gördükleri bir uygulama var. Bu uygulamaya doğrudan gelir desteği (DGD) denilmektedir. DGD ile, tarımı desteklemek arasında hiçbir ilişki yoktur. Bu destekleme doğrudan doğruya toprak sahiplerinin desteklemesidir. Gerçi Karadeniz Bölgesinde büyük toprak sahibi yoktur ve bu imkandan daha çok Güney, Güneydoğu ve Doğu Bölgeleri toprak sahipleri faydalanmaktadır. Fakat, Karadeniz Bölgesi için daha değişik sorunları gündeme getirmektedir.

E. FINDIK ÜRETİMİ

Türkiye'nin fındık üretimi yıldan yıla değişiklik göstermektedir. Üretim değişikliği, doğal olarak kındık pazarlamasını da yakından ilgilendirmektedir. Üretim artıkça, gerek iç pazarda olsun, gerekse dış pazarda olsun fındık fiyatları düşmekte, üretim düştükçe fındık fiyatları yükselmektedir. Bu durumun en açık göstergesi 2004 yılıdır. 2004 yılında meydana gelmiş olan don olayı nedeni ile Doğu Karadeniz Bölgesi fındık rekoltesi üçte iki oranında düşmüş ve iç pazarda fındık kilogram fiyatları ortalama 1.65 YTL'den 5.5 YTL'ye, dış pazarda 3.5 dolardan 11 dolara kadar yükselmiştir (Trabzon Ticaret Borsası, 2004:).

Fındık üretimi, Karadeniz Bölgesi'ne has bir kültürdür. Bu nedenle Karadeniz Bölgesi ve tarım denildiğinde, akla fındık gelmektedir. Fındık üretim alanları yıldan yıla genişlemekte ve diğer tarımsal üretim alanlarının yerini almaktadır. 1960 yılında 229 bin hektar olan fındık dikim alanı, 2004 yılında %268 oranında büyüyerek yaklaşık 615 bin hektara yükselmiştir.

TABLO:1 Fındık Dikim Alanları (2004)

İL	Üretim Alanı (Hektar)	%
Artvin	3.658	1
Rize	2.051	1
Trabzon	49.846	8
Giresun	106.341	17
Ordu	210.163	34
Samsun+Sinop	83.485	13
Zonguldak+Bartın+Kastamonu	22.422	4
Bolu+Düzce	61.593	10
Sakarya+Kocaeli	75.434	12
TOPLAM	614.993	100

Kaynak: Tarım İl Müdürlükleri Verileri

Fındık dikim alanları, 16 Haziran 1983 günü yayınlanan 2844 sayılı Resmi Gazete’de ifade edilen “ Fındık Üretiminin Planlanması Ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun” ile kontrol altına alınmaya çalışılmış fakat değişik uygulama sorunları nedeni ile bir türlü yürürlüğe sokulamamıştır. Nihayet 6 Temmuz 1989 günü karara bağlanmış ve “ Meyli en az %12 olan arazilerde fındık tarımı yapılabileceği” hükmü getirilmiştir. Arkasından 3 Şubat 1993 günü yeni bir uygulama ele alınmış ve Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık tarımının 13 ilde yapılması kabul edilmiştir. Bu arada, Dünya Bankası ile yeni bir anlaşma yapılarak, fındık bahçelerinin sökülmesi ve alternatif ürün projesine geçiş amacı ile fındık bahçesini söken üreticilere girdi, bakım ve hasat amacına yönelik, dekar başına öncelikle 146 dolar, daha sonra 200 dolar ödeme yapılacağı ifade edilmiştir (Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, 2004:). Fakat, fındık üreticileri bu projeye ilgi göstermemişlerdir (Doğrudan gelir desteği bu konuda etkin olmamış ve 171.230 fındık üreticisine yapılan 95 trilyonluk ödeme daha çok talep görmüştür.)

TABLO: 2 Fındık Üretimi (Ton/Kabuklu)

İL	2002	%	2003	%	2004	%
Artvin	3.864	1	4.868	1	3.283	1
Rize	1.570	1	660	1	336	1
Trabzon	56.523	9	42.170	9	14.586	4
Giresun	113.943	18	76.404	16	11.480	4
Ordu	166.031	27	138.552	30	54.170	16
Samsun+Sinop	59.270	10	47.920	10	16.948	5
Zonguldak+Bartın+Kastamonu	21.949	3	19.173	4	24.166	7
Bolu+Düzce	60.008	10	55.119	12	76.693	23
Sakarya+Kocaeli	131.130	21	80.580	17	128.293	39
TOPLAM	614.288	100	465.446	100	329.955	100

Kaynak: Tarım İl Müdürlükleri Verileri

Tablo:1 de görüldüğü gibi, fındık dikim alanlarının ortalama % 74 oranı Doğu Karadeniz Bölgesi’nde olmasına karşın, fındık üretiminin(Tablo:2) ortalama %67 oranı elde edilmektedir(2003). Fındık üretiminde birim alandan alınan verim, Batı Karadeniz Bölgesi’nde daha yüksektir. Fındıkta Kalite yönü

ile değerlendirme yapıldığında, Doğu Karadeniz Bölgesi fındıklarında kalite daha yüksektir..

F.FINDIK PAZARLAMASI

Fındık pazarlaması denildiğinde dış pazarlar gündeme gelmektedir. Türkiye’de üretilen fındığın yaklaşık %20 oranı iç pazarda, %80 oranı da dış pazarlarda satılmaktadır.

Dünya pazarlarında fındık; %80 oranında çikolata, %15 oranında pasta, bisküvi, şekerleme sanayinde ve %5 oranında da çerez olarak tüketilmektedir.

Pazara yönelik fındığın işlenebilmesi için ülkemizde 1 milyon 250 bin ton kapasiteli 170 in üzerinde fındık kırma fabrikası ve yaklaşık 300 bin ton/yıl kapasiteli 20 nin üzerinde fındık işleme tesisi vardır.

TABLO.3 Fındık İhracatı

Yıllar	Taban Fiyat(dolar)	FOB Fiyat Kental / dolar	İhracat Ton/İç	Döviz 1000 dolar	Stok Ton/Kabuklu	Yağlığa Ayrılan Ton/Kabuklu
1994	1.45	396	186.401	712.146	1.600	1.620
1995	1.78	325	242.632	771.357	66.500	66.456
1996	2.00	298	198.366	612.999	64.000	64.341
1997	2.52	393	202.909	925.651	217.000	214.766
1998	2.51	453	201.883	866.314	133.000	140.701
1999	2.42	414	190.088	720.993	32.000	32.212
2000	1.70	347	177.653	588.452	118.000	-
2001	1.05	334	258.124	739.970	11.400	-
2002	0.95	219	252.779	605.040	8.015	-

Kaynak: Giresun Ticaret Odası, Rapor 2004

Tablo:3 de ifade edildiği gibi, fındık taban fiyatı, FOB fiyatı, ihracat miktarı ve ihracattan elde edilen döviz miktarı(2004 yılı hariç) gittikçe düşmekte ve istikrarlı bir düzen göstermemektedir. Bu durum, Türkiye’nin belirli bir fındık politikası olmamasının bir sonucudur. Ve bu sonuç, fındık üreticilerine olumsuz olarak yansımaktadır.

Karadeniz Bölgesinde kadaströ çalışmaları tamamlanmadığı için, arazilerin sahipleri tam olarak belirlenememiştir. Yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi, aynı araziye ait DGD’den birden fazla kişi veya kişiler faydalanmaktadır. Ayrıca, arazi büyüklükleri kesin olarak ölçülememiş

olduğundan, arazi büyüklükleri şişirilmekte ve haksız ödemeler gerçekleştirilmektedir. Ödemelerden, daha çok, etkin siyasi ve ekonomik yapısı olanlar faydalanmakta, toplumun diğer kesimleri (dar gelirli) mağdur edilmektedir (bu ödemeler, önceleri 200 dekara kadar 10 milyon TL/dk üzerinden işleme alınıyordu, 2003 yılı itibarıyla arazi genişliği 500 dekara, ödemeler de 16 milyon TL/dk'a çıkartılmıştır).

G. SONUÇ

1. Ülkemizde fındık tarımı yanlış yapılmakta ve diğer fındık üreticisi ülkelere göre, birim alandan alınan verim en düşük düzeyde kalmaktadır. Bu nedenle, fındık tarımı makro bir plan ile, ele alınmalı ve fındık üretimi ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasında yapılacak olan ortak bir mutabakat ile yeniden organize edilmelidir. Fındık üreticileri eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir.

2. Fiskobirlik, fındık üreticilerinin örgütü olma özelliğini kaybetmiştir. Bilgisiz ve ilgisizlerin oluşturduğu bir kamu kurumu haline getirilmiştir. Fındık tarımına ve ticaretine katkı sağlayamamaktadır. Siyasilerin istihdam alanı olmuş ve verimsizleştirilmiştir.

Fındık üreticileri 1163 sayılı yasaya göre yeniden örgütlenmeli ve fındık üreticilerine ait olan tüm Fiskobirlik malları bu yeni kooperatife devredilmelidir.

Fındık üreticilerinin sorunları, yine fındık üreticilerine çözümlendirilmelidir.

3. Fındık Üretim İşletmeleri, mevcut Miras Hukukumuzla göre gittikçe parçalanmakta ve fındık üretim işletmeleri ekonomik olmaktan çıkmaktadır.

Miras Hukuku hükümleri değiştirilmeli ve tarım işletmelerine, ait oldukları bölgesel şartlar göz önüne alınarak, geçim endeksine göre "Optimum Ölçek" getirilmelidir. Bu ölçüğe alt ve üst sınırlar konularak, işletmelerin aşırı büyümesi ve aşırı küçülmesi engellenmektedir.

4. Tarım politikalarına Dünya Bankası ve İMF'nin müdahaleleri engellenmeli, dost ve müttefik ülkelerin tarıma yapmakta oldukları destek ve sübvansiyonlar Ülkemizde de işleme alınmalıdır. Bu zorunluluktur. Ulusal çıkarlarımız her türlü çıkarların üzerinde tutulmalıdır.

Fındık Tarımı, bölgesel sosyo-ekonomik koşullara göre mutlaka korunmalıdır. Fındık üretimi monokültür olmaktan çıkartılmalı ve alternatif olabilecek ürünler ile de desteklenmelidir.

5.Fındık pazarlanmasında, fındık üreticisi olmayan ülkeler daha çok kazanmaktadır. Dünya’da en çok fındık üreten ülke Türkiye olmasına karşı, yeterli

gelir elde edilememekte, Türkiye fındığını reeksport yapan ülkeler daha çok rant elde etmektedirler.

Almanya’nın fındık üretimi ile hiçbir ilişkisi bulunmamasına rağmen, “Fındık Borsası” Hamburg’da kurulmaktadır. Bu Türkiye’nin en büyük ayıbıdır. Bu ayıptan en kısa zaman sürecinde kurtulunmalıdır.

Dünya Fındık Borsası Doğu Karadeniz Bölgesi’nde (Trabzon) kurulmalıdır. Fındık ihracatçıları, küçük çıkarlar peşinde koşmamalı (fon vermemek için kaçak ihracat yapmamalı, kendi aralarında aşırı rekabete girmemeli) ve ülke çıkarlarını düşünerek, dayanışma içinde olmalıdır.

Fındık ihracatı denildiğinde, akıla çoğunlukla Avrupa Ülkeleri gelmektedir. Avrupa pazarı yeterli değildir. Yeni pazarlar aranmalı (Uzak Doğu, Japonya, Avustralya, Afrika) ve fındık tüketiminin artırılması çalışmaları yoluna gidilmelidir.

6.Ülkemizde, Dünya Bankası ve İMF’nin baskısı ile (Daha doğrusu ABD’nin baskısıyla) tarımsal desteklemeye son verilmiştir. Tarım, her gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede desteklenir. Bu doğaldır ve kaçınılmazdır.

Tarımsal desteğin kaldırılması, iç piyasanın yabancı tarımsal mallara açılması demektir. Günümüzde, bu durum hemen hemen gerçekleşmiştir. Gerçi bu konuda fındık henüz gündeme gelmemiştir fakat, Gümrük Birliği sayesinde bu da yakındır.

Fındık üretimi mutlak olarak desteklenmelidir. Destekleme; fındık tarımının iyileştirilmesi, kalitenin geliştirilmesi, fındık üreticilerinin eğitilmesi, destekleme alımlarının sosyal amaçlı olarak düzenlenmesi ve fındık üreticilerine kontrollü kredi verilmesi ile yapılmalıdır. DGD ile tarımın desteklenmesinin hiçbir faydası yoktur. DGD üreticiyi üretimden ayırmakta ve tembelleğe yöneltmektedir. Krediler ve destekler, üreticileri tembelleğe ve verimsizliğe yöneltmek için değil, üretime yöneltmek için verilmelidir.

KAYNAKÇA

FINDIK ve SORUNLARI, 2004. “Giresun Ticaret Ve Sanayi Odası”, Rapor.

FİSKOBİRLİK, 2002. “Yıllık Faaliyet Raporu”, Giresun.

GILL and DEFFUS, 2003. “Edible Nut Statistics”, June.

GÜNEŞ, Turan. 1983. “Kooperatiflerin Dış Ticaret Açısından Milli Ekonomiye Katkıları”, Ankara.

KAPTANGİL, Kaptan. 1997. “Fındık Üretimi ve Kooperatifçilik”, Kooperatif Dünyası, Yıl:26,Sayı:311, Ankara.

TİCARET ve SANAYİ ODASI DERGİSİ, 2004. Trabzon, Rapor.

TİCARET BORSASI DERGİSİ, 2004. Trabzon, Mart.